

Политическа компетентност и предизборни нагласи към извънредните парламентарни избори в България, 2014

Ивона Фалина, Александър Христов,
Добринка Пейчева, Жеко Кьосев и
Валентина Миленкова^x

Множество фактори доведоха до провеждане на предсрочни парламентарни избори в България на 05.10.2014 г. В напрегнатата предизборна обстановка и на фона на бушуващи политически страсти, група студенти от 3 курс на учебната 2014-2015 година предприехме подготовка, организиране и провеждането на емпирично социологическо изследване за предизборните нагласи на българските граждани, като отговор на предизвикателството да приложим знанията си по дисциплините „Обществено мнение и медии“ „Социология на политиката“ и Социология на образованието“ в конкретни условия и в рамките на проект “Европейски подход за публична компетентност и участие в дигитална среда“ Опитахме се и да се съизмерим с утвърдилите се професионалисти-социолози. Направихме опит не само да установим гражданското мнение, относно предстоящия политически избор като израз на политическа компетентност, но и да разберем в каква насока, според респондентите ни, би трябвало да работи новото правителство, за да се подобри жизнения стандарт на българския народ.

Изследването бе осъществено под научното ръководство на доц. д.с.н. Добринка Пейчева, доц.д-р Жеко Кьосев и проф.д.с.н. Валентина Миленкова.

Ключови думи: предсрочни избори, нагласи, политическа компетентност, медийна политически популизъм

Въведение

На 05.10.2014г. в България се проведеха предсрочни парламентарни избори, една година след старта на правителство, оглавявано от Пламен Орешарски и подкрепяно от 3 парламентарни партии – БСП, ДПС и Атака. Редица са факторите, които доведоха до това

събитие - продължителни антиправителствени протести, обществено недоверие на хората към институциите към народните представители от поредното 42-ро Народно събрание и пр.

На 23.07.2014г. правителството на Пламен Орешарски подаде оставка, а протестиращият българин получи, ако не изцяло, то поне отчасти желаното - а именно шанс за нови политическа активност и промяна.

06.08.2014г. е друга важна дата. На нея, чрез президентски указ, се насрочи дата за официално провеждане на извънредни парламентарни избори - 05октомври. Всичко започна отначало - предизборни кампании, представяне на идеи, дискусии и коментари в медиите и социалните мрежи, срещи на политически лидери с народа, надпревара между социолози и политолози за провеждане на изследвания с цел да се предскажат максимално точно очакваните резултати от предсрочния парламентарен вот.

Като студенти по Социология нямаше как да останем безразлични към предизборната обстановка. Изборът, който предстоеше да бъде направен, според нас, е от изключително значение. След като Конституцията на Република България ни делегира правото на глас, чрез който да „изразим мнението си” е трудно да останем встрани от събитията в собствената си държава. Всеки притежаващ българско гражданство би трябвало да е убеден да използва правото си и да гласува за избран от него кандидат или партийна листа. В политическата обстановка в която се намира страната ни – протести, противопоставяния, назначаване на лица със спорен профил на ключови места и пр., всяко действие, или отказ от каквито и да е действия, рефлектират не само върху случващото се в настоящия момент, но и върху бъдещето на народа ни. В последно време често се обсъждаше темата за безразличието на българина към политическото управление в страната (държим да подчертаем, че подобна теза намираме до известна степен за неоснователна като имаме предвид продължилите месеци протести, които не бяха породени от безразличие и липса на мнение).

В напрегнатата предизборна обстановка и на фона на бушуващи политически страсти предприехме провеждането на социологическо изследване за предизборните нагласи на българските граждани, като отговор на предизвикателството да приложим знанията си в конкретни условия и да се опитаме да се съизмерим с утвърдилите се професионалисти. Направихме опит не само да установим гражданското мнение относно

предстоящия политически избор, но и да разберем в каква насока, според респондентите ни, би трябвало да работи новото правителство, за да се подобри жизнения стандарт на българския народ.

Метод: индивидуална пряка анкета на квотен принцип. Отзоваха се 100 респондента от Благоевградска област, чиито отговори на съответните въпроси от анкетната карта, както и получените резултати, представяме в един аналитичен вид в следващите редове.

Процедура

Подготвихме теоретичен модел и осъществихме индивидуална пряка анкета на квотен принцип. В изследването на терен участваха студенти от 3-ти курс специалност Социология през 2014 г. в навечерието на предсрочните парламентарни избори ¹

Анализ

В изследването включихме няколко важни тематични акценти, свързани с изборите, чрез които да измерим отношението на респондентите към тях.

Първият тема бе свързана с политическата компетентност за участието в изборните процеси. В страната ни тази тематика е важна, защото в течение на годините се наблюдава спад към непосредственото участие в изборния процес. От друга страна, неучастието се свързва с ограничена възможност да влязат нови партии и нови лица. Съществува мнение, че по-голямата избирателна активност би допринесла за ограничаване на присъствието на партии., които не се ползват с одобрението на съществена част от населението. Малко повече от половината от респондентите ни отговориха, че са решени да дадат своя глас за някой от кандидатите в бюлетината (52%). Останалата немалка част от анкетиранията лица, все още са немотивирани. Почти равни по брой са двете останали групи - едните са категорични, че няма да гласуват, а другите все още не са взели решение., съответно 25 и 23 на сто.

Избирателната активност за района на Благоевград на предишните парламентарните избори през 2013 година е 48,77%. Имайки предвид тези резултати и затруднението, което се създаде за съставяне на правителство от спечелилата изборите

партия предположихме, че участие на тазгодишните предсрочни избори би трябвало да вземат по-голям брой избиратели, за да се преодолее това затруднение и да се улесни съставянето на правителство от политическата сила, спечелила най-много гласоподаватели. Това предположение зависи изцяло от колебаещите се дали да упражнят правото си на глас.

В най-песимистичния случай, който може да бъде представен като хипотеза № 1, колебаещите се няма да гласуват, което ще запази досегашната тенденция не само за областта, но и за страната. Ако хипотезата ни е вярна това означава, че ще гласуват почти половината от имащите право на глас в областта (52%).

В другата крайност, или хипотеза № 2 е възможно избирателната активност да се повиши с около 50%. Ако тази, доста оптимистична и смела хипотеза се потвърди, крайният процент на гласувалите за Благоевград ще бъде 73%.

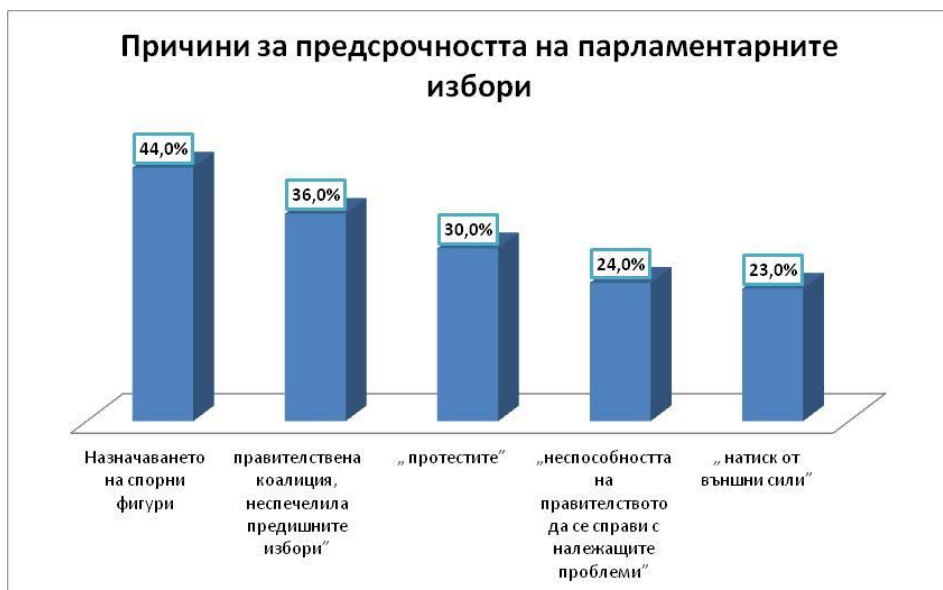
Ние предлагаме и вариант, който е междинен на другите два- хипотеза № 3. В този случай предполагахме, че само половината от имащите право на глас и не взели решение дали ще гласуват, в крайна сметка ще го сторят. Следователно, спрямо предходните парламентарни избори, избирателната активност се очаква да нарастне с около 25%, което означава, че ще гласуват около 62-3% от местното население.

Другата важна тема, върху която се спряхме бе предсрочността на парламентарните избори.

„ Назначаването на спорни фигури във високите етажи на властта” се оказа най-приеманата причина, довела до провеждането на предсрочни избори от анкетираните лица (44%).

Втора приемана причина бе формирането на „ правителство от формация, съставена от БСП, ДПС и АТАКА, неспечелила предишните избори” (36%)

Като важни фактори, довели до предстоящия за българите ден на избор 30% са отчели „ протестите”, които съпътстваха почти всички дни от живота на правителството- 24 на сто са открили „ неспособността на правителството да се справи с належащите проблеми”, а 23 на сто считат за причина „ натиск от външни сили” .

Според респондентите причината не е само една, а комплекс от много фактори, които събрани заедно са довели до настоящето политическо положение. Тази теза е подкрепена от факта, че сред 100 респондента са дадени 170 отговора на този въпрос - повечето от анкетираните са посочили повече от един отговор.

Макар падането на правителството да може да се обясни като комплексен процес, получените отговори показват, че има някои по-отявлени причини.

Първата е именно „назначаването на спорни фигури във високите етажи на властта“. Макар да не е единственият повод, по-голяма част от респондентите, вероятно, асоциират този отговор с назначаването на Делян Пеевски за председател на ДАНС по предложение на Министерски съвет. Това събитие даде ход на протестите срещу кабинета на Пламен Орешарски, станали известни като *#ДАНСwithme*, които продължиха малко повече от година. Връзката между протестите и назначаването на спорни фигури във властта е очевидна, но значително по-малко са анкетираните, посочили като основна причина протестите. Като обяснение за това може да послужи фактът, че гражданските протести продължиха дълго време, но властимащите не изявиха намерение да отстъпят. Можем да се заключим, че наличието на протести не оказва толкова силен ефект върху решението за подаване на оставка.

За 56% от анкетираните е от значение коя политическа сила ще управлява страната през следващите години. Това означава, че надеждите за успешно управление и за

управление, което ще изведе страната ни от последните и места, по почти всички показатели в рамките на ЕС, все още се свързват с определени политически сили и съответните им лидери.

Една трета от хората обаче смятат, че няма никакво значение коя политическа сила ще управлява. Обезверяването на хората и вкарването на всички политици в рамката на еднаквостта е обстоятелство, което разкрива сериозни дефицити за политическото представителство. Като се прибави и фактът, че 11% са заявили, че не се интересуват от това кой ще управлява в бъдеще бихме могли да изразим твърдение, че голмият брой на нежелаещи да гласуват се дължи на обезверяването на хората от политическите ни представители. От тук можем да намерим обяснение на въпроса защо е толкова ниска избирателната активност за региона. Въпреки че 56% са отговорили, че има значение кой ще вземе властта, съвсем близки до тях са другите 52% -колебаещите се и категоричните, че няма да гласуват. Тези 52% , са най- вероятно същите, които са не се интересуват от това кой ще разполага с властта, или смятат, че това не е от голямо значение. За са бъде доказана тази хипотеза обаче е необходимо допълнително проучване, но и при наличната информация причинно-следствената връзка между въпросите № 1 и № 3 от анкетната карта(намерение да се гласува и има значение коя политическа партия ще управлява) , може да бъде приета като достоверна.

Третият важен тематичен акцент, върху която бе обърнато внимание бе разкриване на модела на политическия избор по Джовани Сартори². Оказа се, че при вземането на решение за кого да гласуват 57% са посочили , че за тях са важни политическите програми на партиите. Гласуването за програми се отвори като преобладаващ модел на изборно поведение. Едва 12% са споделили, че за тях е важна самата партия. Взаимовръзката между тежестта на тези два отговора показва, че благоевградчани не са твърдо ориентирани в политико-партийните си убеждения, а са склонни да се влияят от конкретните планове и приоритети на политическите сили, показвайки зряла политическа култура.

Изхождане от харизматичността на лидерите като модел на изборно поведение се оказва валидно за около 1\4 от респондентите. Тази информация не е изненадваща имайки предвид, че българския народ има традиция в правенето на харизматични избори (примери: Симеон Сакскобурготски, Бойко Борисов).

18% са отговорилите, че няма да гласуват. Това ни довежда до мисълта, че почти 1\5 от населението на Благоевград, не се интересува от политика или са отчаяни от политическия живот в страната, че по никакъв начин не биха могли да бъдат привлечени, чрез каквито и да е било методи от партиите.

Следващ тематичен акцент, влязъл в ползрението на изследователите студенти, е честността на изборите в България. Честността на изборите стана проблематична след като в поредица от избори се оказва, че се купуват гласове, че се заставят работници да гласуват за определена партия, че се раздават хранителни продукти и пр. и по този начин се изкривяват изборните предпочитания. Оказа се, че 38% от респондентите очакват или са по-скоро склонни да вярват, че предстоящите избори ще бъдат честно проведени, но 53% не вярват, че изборите ще са честни. Разпределението на отговорите на този въпрос отново показва връзката между споменатите по-горе въпроси №1 и №3 от анкетната карта(намерение да се гласува и има значение коя политическа партия ще управлява). Затвърждава се тенденцията, че около половината от жителите на Благоевград вярват, че гласът им има значение и трябва да гласуват. Въпрос №5 за честността на изборите показва, че нечестните избори обезмислят решението им да упражнят правото си на глас.

Помолихме респондентите си да посочат и належащи проблеми, с които трябва да се справи следващото правителство. Това бе следваща важен тематичен акцент, свързан с политическите нагласи на хората и очакванията към бъдещото управление. Съвпадащо с очакванията ни получихме много и разнородни отговори. Превес имат безработицата (40%), образованието (25%), и минималната работна заплата (10%).

Констатира се, че политическа партия „България без цензура“ дава най-нереалистични предизборни обещания (52%) . Следва ПП АТАКА (37%), ПП ГЕРБ (36%) БСП (32%), Реформаторски блок (13%). ПП България без цензура изпреварва по популизъм популистката партия Атака и БСП.

Противно на очакванията ПП ГЕРБ, чийто лидер почти нищо не обещава, алармирайки, че ще трябва да се затягат коланите, се приема от анкетираните като популистка партия, изпреварваща лявата популистка партия БСП, макар и само с 1 пункт. Тенденцията за нереални предизборни обещания се потвърждава от факта, че само 2% са посочили, че популизмът не надделява над реализма в политическите кампании.

Дали медиите оказват влияние при вземането на решение за кого да се гласува е друга важна изследователска тема, която си поставихме, с цел да потвърдим или отхвърлим изводите, направени в класическото изследване на медийното политическо влияние, осъществено от Пол Лазарсфелд и негови колеги от средата на миналия век и публикувани в придобилата световна известност книга „Изборът на хората“³ Изследването ни показва, че за 45% медиите не са фактор, влияещ на решенията им за кого да гласуват. Други 29 % се повлияват отчасти, а едва 8% се влияят напълно от медиите при избора си на решение. Оказва се, че медийните изяви не са от особено голямо значение при вземането на решение. Данните ни потвърдиха изводите в изследването на Пол Лазарсфелд, че не медиите са решаващ фактор при избора на решение за гласуване за конкретна личност или партия, а напротив, че хората се влияят от други фактори при техните избори. При направеното изследване липсва информация, показваща решаващите фактори, повлияващи на избора на благоевградчани.

Един следващ акцент в изследователските ни намерения бе свързан с използването на изследването за политическо ограмотяване, Целта ни бе да подчертаем, че гласуването е важна възможност да се ограничи влиянието на някои големи партии, които са регистрирани със съмнителни основания в България. 54% са убедени, че ако не гласуват облагодетелстват други нежелани от тях партии. Тези респонденти осъзнават, че вотът им е от значение за бъдещето на страната. 23% не са се замисляли над този въпрос, което ни кара да се замислим дали ниската избирателна активност не се дължи на незаинтересованост и неинформираност, относно значимостта на правото и упражняването на глас.

23% са на мнение, че по този начин няма да облагодетелстват нежелани партии и е възможно голяма част от тях да съвпадат и с онези 25%, които смятат, че предсрочните парламентарни избори няма да се проведат по честен начин.

Политически песимизъм или оптимизъм съпътства българите е следващ акцент, върху който обърнахме внимание в изследването. От анкетираните от нас лица 57% предричат песимистично бъдеще за родината ни, 20% са оптимисти за бъднините на България, а 25% са без мнение. Можем да предположим, че песимистичните нагласи за бъдещето са свързвани и с недоверието към провеждането на честни избори. Вероятно

песимистичните нагласи дават отговор на въпроса защо се наблюдава тенденцията хората да не се интересуват от политика.

Финалният въпрос показва, че 42% от анкетираните не са взели решение за кого ще гласуват. Тук отново се убеждаваме, че благоевградчани не са партийно ориентирани, а следят политическите програми.

Погледнато от друг ъгъл обаче, може би има резервираност от страна на респондентите към социологическите изследвания, имайки предвид някои агенции, които се компроментираха в предишни избори, както и евентуалното нежелание на хората да споделят с нас честно своите политически предпочитания. Фактът, че процентът на нерешилите е толкова висок показва, че са възможни изкривявания на резултатите от този въпрос. Следователно могат да се очакват разминавания между социологическите проучвания и реалните крайни резултати.

Извод.

За нас провеждането на това изследване беше не само начин да разкрием политическата компетентност сред населението, но и да придобием практически опит, като участваме във всички фази на изследването. Бяхме удовлетворени от факта, че нашите резултати, с изключение за „ПП България без цензура“, потвърдиха резултатите на повечето социологически агенции и на самите избори.

Бележки:

¹ Студенти от трети курс специалност Социология в Югозападен университет „Неофит Рилски“–Благоевград, взели участие в изследването, са: Ивона Фалина, Александър Христов, Васил Зографски, Надежда Начева, Ивелина Илиева, Венда Паскалева, Кристина Гогова, Бети Динева, Мария Маринова, Мария Минкова, Дарин Кудинов, Виктория Петрова.

² виж.Сартори Дж. 2001 Теория на демокрацията том 2

³ виж. Пейчева Д. 2001 Телевизията и културните норми.София: Квазар

Използвана литература:

1. Пейчева Д. 2001 Телевизията и културните норми.София: Квазар
2. Сартори Дж. 2001 Теория на демокрацията том 2

Приложение № 1

Анкетна карта

ПОЛИТИЧЕСКИ НАГЛАСИ / ПРЕДСРОЧНИ ИЗБОРИ 2014/ ИЗСЛЕДВАНЕ С УЧЕБНА ЦЕЛ АНКЕТНА КАРТА

1. Планирате ли да участвате в предсрочните парламентарни избори - 2014?

а/ да

б/ не

в/ още не съм решил

2. Кои от следните причини, според Вас, доведоха до предсрочни парламентарни избори през 2014? (оградете всеки верен за Вас отговор)

а/ формиране на правителство от формация, съставена от БСП, ДПС и АТАКА, неспечелила предишните избори;

б/ назначаването на спорни фигури във високите етажи на властта;

в/ поява на различия между управляващите сили;

г/ протестите на несъгласните с управлението на БСП, ДПС и Атака;

д/рухването на банка КТБ и предизвиканата банкова криза;

е/ разцеплението в БСП (поява на новата формация АБВ);

ж/натиск от външни сили;

з/ друга, а именно.....

й/ не зная

3. Има ли значение за Вас коя политическа сила ще управлява България в следващите години?

а/ да

б/ не

в/ не се интересувам

4. При вземане на решение за гласуване, за Вас са важни:

а/ приоритетите на съответните политически сили, изредени в техните програми;

б/ самите партии, участващи в изборите;

- в/ конкретни политически личности;
- г/ други неща, а именно.....
- д/ нищо от това не е важно за мен;
- е/ няма да гласувам

5. Очаквате предстоящите избори на 5 октомври да са честни?

- а/ да
- б/ по-скоро да
- в/ по скоро не
- д/ не
- е/ не се интересувам

6. Какви са според Вас належащите проблеми, които трябва да бъдат решени от новото правителство? - моля напишете най-важните

.....
.....

7. При коя от следните политически сили популизмът надделява особено много над реализма в предизборните им изяви. (Имат се предвид нереалистични обещания) - може да оградите повече от един отговор

- а/ ГЕРБ
- б/ БСП лява България
- в/ България без цензура
- г/ Атака
- д/ Реформаторски блок
- е/ друга, а именно
- ж.отсъстват нереалистични обещания
- з/ не се интересувам

8. Повлияват ли се от медиите при избора Ви на решение за кого да гласувате?

- а/ да
- б/ не
- в/ отчасти
- г/ няма да гласувам

9. Убедени ли сте, че ако не гласувате ще облагодетелствате други нежелани от Вас партии да участват в управлението на България?

- а/ да
- б/не
- в/ не съм мислил/а

10. Как виждате бъдещето на България?

- а/ по-скоро оптимистично
- б/ по- скоро песимистично
- в/ не зная

11. Номерът на бюлетината на политическата сила, за която ще гласувате е
(Напишете номера на бюлетината от приложения списък)

б/ не съм избрал още

в /няма да гласувам

12. Вие сте: а/ мъж

б/жена

13. Вашето образование е: а./висше б/средно в/под средно

Приложение №2

Класификатор - списък на политическите сили по номер на тяхната бюлетина:

1. Движение 21 – Татяна Дончева
2. Българска социалдемократия -Александър Томов
3. Български национален съюз - Нова демокрация- Детелин Кюркчиев
4. Новото време – Емил Кошлуков
5. Обединена България – Илияна Раева
6. Социалдемократическа партия- Тодор Барболов
7. Коалиция Реформаторски блок - Радан Кънев
8. Нова България – Ивайло Симеонов
9. ГЕРБ – Бойко Борисов
10. Общество за нова България – Агоп Каспарян
11. Атака – Волен Сидеров
12. НДСВ – Антония Първанова
13. Коалиция България без цензура– Николай Барекров
14. Коалиция АБВ- Георги Първанов
15. Коалиция Левицата и Зелена партия
16. Нова алтернатива- Николай Цонев
17. Коалиция Десните - Илко Семерджиев
18. ДПС – Ахмед Доган
19. Глас народен – Светослав Витков
20. Партия на зелените – Валентин Симов
21. Нова сила
22. Коалиция БСП лява България Михайл Миков
23. Зелените –А.Ковачев; Б. Сандов; А. Пелова
24. Коалиция Патриотичен фронт Валери Симеонов; Красимир Каракачанов
25. Република БГ – Георги Василев

^x Ивона Фалина и Александър Христов са студенти от 3-ти курс, специалност Социология в Югозападен университет „Неофит Рилски“-Благоевград.

^xдоц. дсн Добринка Пейчева, доц.д-р Жеко Късов и проф.дсн Валентина Миленкова са преподаватели от катедра Социология, Философски факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“-Благоевград.